

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ Α'

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ [9-54]

Χαρά Μπακονικόλα-Γεωργοπούλου: Το θέατρο του Πάρι Τακόπουλου	11
Γρηγόρης Ιωαννίδης: Χιούμιορ και πολεμική	
στα δεκαέξι «Έγκεφαλικά επεισόδια» του Πάρι Τακόπουλου	15
Δημήτρης Τσατσούλης: «Καρναβαλικές» αντηχήσεις στο θέατρο	
του Πάρι Τακόπουλου	35

ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ [55-556]

Ο ΠΡΟΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΩΝ ΜΟΝΙΚΙΝ	57
Ο ΘΑΥΜΑΣΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ Ω	73
ΤΟ ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΝ	85
Ο ΓΥΨΟΣ	95
ΑΡΠΑΣΤΟΝ	107
Η ΓΕΦΥΡΑ	125
Ο ΜΕΓΑΣ ΤΙΚΤΩΝ	139
ΕΝΑ ΑΙΣΙΟΝ ΣΥΝΟΙΚΕΣΙΟΝ	151
ΠΡΟ ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ	167
ΒΑΛΣ ΕΖΙΤΑΣΙΟΝ	183
ΛΟΓΟΙ ΤΙΜΗΣ	201
Η ΠΡΟΒΟΣΚΙΔΑ ΤΟΥ ΕΛΕΦΑΝΤΑ	221
ΟΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ	231
ΤΟΝΟΙ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑ ΕΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΑΝΓΚΟ	243
ΜΩΣΑΪΚΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΔΙ' ΑΡΙΣΤΕΡΑΝ ΣΙΑΓΩΝΑ	251
ΜΙΑ ΦΑΤΝΗ ΧΩΡΙΣ ΆΛΟΓΑ	263
Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΚΤΡΩΣΙΣ	273
ΠΑΡΤΟΥΖΑ ή ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΤΣΑΪ	315
ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ	329
ΠΑΡΤΥ ΜΑΓΙΟΥ	341
ΡΕΤΡΟ	361

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΛΩΝΟΣ	373
Η ΑΝΤΙΚΛΙΜΑΚΤΗΡΙΟΣ	387
Η ΤΡΙΤΗ ΓΥΡΙΣ	395
Η ΨΑΡΟΣΟΥΠΑ	405
ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ ΠΑΠΟΥΑ	421
ΙΡΑΝΟΚΥΠΡΙΣ ΚΑΙ ΝΕΟΜΑΧΕΙΛΟΣ	439
Ο ΓΥΡΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΣΕ ΟΚΤΩ ΛΕΠΤΑ	449
Η ΕΞΟΔΟΣ	461
ΕΑΝ ΖΟΥΣΕ Ο ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ	473
ΛΑΧΜΑΤΖΟΥΝ Ή ΕΝΑ ΒΙΝΤΕΟ ΒΟΥΝΤΟΥ ΔΟΚΟΥΜΕΝΤΟ	485
ΜΗΠΩΣ ΒΕΝΤΕΤΤΑ Ή Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΟΡΓΑΣΜΟΣ	505
ΩΣΠΕΡ ΠΕΛΕΚΑΝ Ή ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ ΝΥΚΤΟΣ	523
Α SENSIBLE BOY	537

ΤΟΜΟΣ Β'

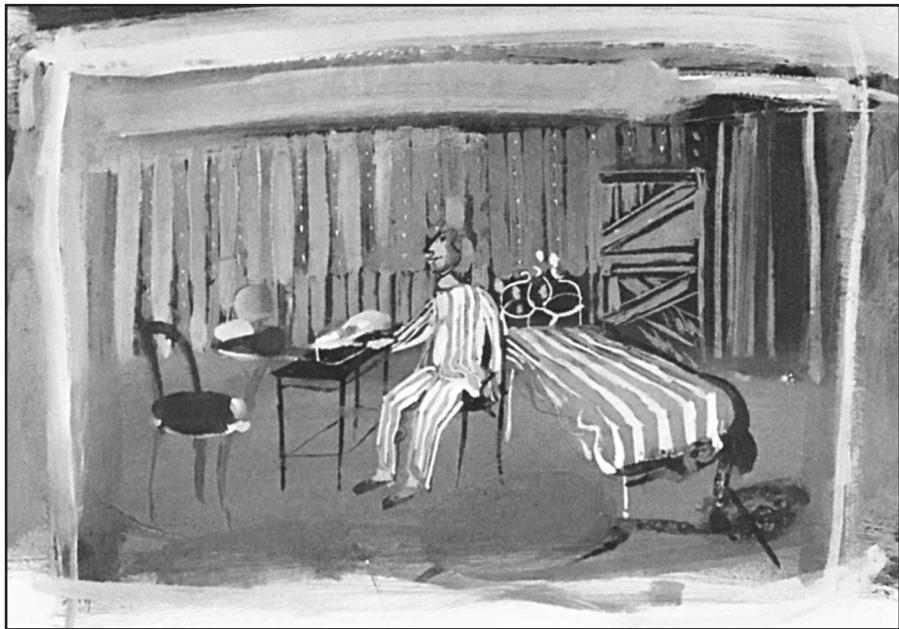
ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ [9-615]

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΑΠΟΥΣΙΑ 'Η Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΜΑΡΞ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΝΓΚΕΛΣ.....	11
Η ΠΑΝΣΙΟΝ	83
ΔΙΠΛΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ	143
ΝΤΙΣΚΟ	211
ΜΕ ΖΗΤΗΣΕ ΚΑΝΕΙΣ.....	297
ΘΟΥ ΚΥΡΙΕ ΦΥΛΑΚΗΝ 'Η Η ΝΕΑ ΚΑΜΠΑЛА	407
ΤΟ ΓΑΜΟΠΙΛΑΦΟ 'Η ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΒΗΤΑ.....	549

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ [617-767]

ΗΜΕΡΑΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΑΡΙ ΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ	619
ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	629
ΚΡΙΤΙΚΟΓΡΑΦΙΑ.....	643
ΣΧΟΛΙΑ, ΚΕΙΜΕΝΑ, ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ	
ΑΠΟ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΡΙ ΤΑΚΟΠΟΥΛΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ	701

**ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ
ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ**

Μακέτα του Δημήτρη Μυταρά για το σκηνικό και τα κοστούμια του μονόπρακτου
Ο προτελευταίος των Μόνικιν, Θέατρο Τέχνης, 1978.

Χαρά Μπακονικόλα-Γεωργοπούλου

Το θέατρο του Πάρι Τακόπουλου

Κάθε φορά που ξαναδιαβάζω ένα θεατρικό κείμενο του Πάρι Τακόπουλου, ανακαλύπτω κι ένα καινούργιο γλωσσικό παιγνίδι που προκαλεί όχι μόνο τη νόηση, αλλά και τη «μυθολογία» της επικοινωνίας. Ο αποδέκτης του βρίσκεται αντιμέτωπος μ' έναν χείμαρρο νύξεων που στοχεύουν σε μια αξιολογική αναθεώρηση του «πολιτισμένου» ανθρώπου, μια αναθεώρηση που, αν δεν προβαλλόταν με έναν ιδιότυπο αλλά σαφώς χιουμοριστικό τόνο, θα προκαλούσε ίσως σοβαρά υπαρξιακά πλήγματα στον ευαίσθητο αναγνώστη και θεατή.

Τα θεατρικά έργα του Τακόπουλου πέρασαν απ' το «Θέατρο Τέχνης» (1978), τη «Θεώρηση» (1992), το «Θέατρο της οδού Ερμού» (1992), την «Πρόβα» (1994), το «Πειραματικό Θέατρο Λάρισας» (1994), το Δημοτικό Θέατρο Ζωγράφου (1996), το «Θέατρο της Ημέρας» (1997), την «Ανάπλαση» (2001), ως την Ιατρική Σχολή της Αθήνας. Επίσης, από το 1989 μέχρι σήμερα, αρκετοί φοιτητές της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών έχουν παρουσιάσει μονόπρακτα του Τακόπουλου με ποικίλες αφορμές και σε ποικίλους τόπους: στο Α' Φεστιβάλ της Σκύρου, σε αίθουσες της Φιλοσοφικής Σχολής, στο θέατρο «Φούρνος», στο θέατρο «Μάσκες», στο Δημοτικό Θέατρο Χαλκίδας, σε θέατρο του Πυθαγορείου της Σάμου, στο φοιτητικό θεατρικό Φεστιβάλ της Γλασκώβης.

Κάθε φορά που ετοιμάζαμε κάποια μονόπρακτα του συγγραφέα, βεβαιωνόμασταν όλο και περισσότερο ότι το σύγχρονο θέατρο πρέπει να απαλλαγεί από τις τελευταίες (ελπίζουμε) έμμονες ιδέες του περί ρεαλισμού, περί οληθοφάνειας και δουλικής απόδοσης της καθημερινής, μίζερης πραγματικότητας και γλώσσας. Η τέχνη δεν είναι καθημερινότητα, αλλά γιορτή. Δεν είναι «φυσικότητα», αλλά έντεχνη φόρμα. Δεν είναι υποχρεωμένη –κάθε άλλο μά-

λιστα— να περιγράφει το πραγματικό με τις μεθόδους που υπαγορεύει το ανθρώπινο λογικό και η κοινή εμπειρία, αλλά να μεταμορφώνει ακόμη και το πιο συνηθισμένο και πεζό βίωμα σε εξαιρετική –δηλαδή, όχι συνηθισμένη— μορφή, που να υπακούει στους άγραφους νόμους της προσωπικής φαντασίας του δημιουργού. Την παγίδα αυτού του κακώς εννοούμενου, αντι-ποιητικού και ανιαρού ρεαλισμού, ο Τακόπουλος την απέφυγε τόσο στο έργο του, όσο και στη ζωή του. Γι' αυτό, πιστεύω, οι φοιτητές μου τον αγάπησαν και θέλησαν να τον «παιξουν» τόσες φορές.

Οι επιδράσεις που φαίνεται να δέχτηκε ο Τακόπουλος από την προγενέστερή του λογοτεχνία μάς παραπέμπουν στους προπομπούς του σουρρεαλισμού (Lewis Carroll, Guillaume Apollinaire, Alfred Jarry), στους «μοντερνιστές» (James Joyce), στο θέατρο του παραλόγου (κυρίως στον Eugène Ionesco), ενώ πολύ συχνά η επεξεργασία της γλώσσας του μας θυμίζει το ρεύμα του υπερλεξισμού (Άλεκ Σχινάς). Εννοείται, βέβαια, πως δεν έχει καμμιά σημασία τελικά η επίδραση που δέχεται ένας λογοτέχνης, αλλά σημασία έχει το τι την κάνει από κει και πέρα.

Ο Πάρις Τακόπουλος ξεκίνησε τη λογοτεχνική του καριέρα στη δεκαετία του 1950, με ποίηση και πεζογραφία. Την ταυτότητα του θεατρικού συγγραφέα την αποκτά στα μέσα της δεκαετίας του 1970, με την έκδοση μικρών μονοράκτων. Άλλωστε, τα περισσότερα απ' τα έργα του Τακόπουλου που προορίζονται για τη σκηνή είναι μικρά ή μεγάλα μονόρρακτα (με εξαίρεση ένα τρίπρακτο, δύο τετράπρακτα κι ένα πεντάπρακτο έργο —μέχρι στιγμής τουλάχιστον).

Αν χρειαζόταν να χαρακτηρίσουμε συνοπτικά αυτό το εικονοκλαστικό και λογοπαικτικό θέατρο, θα το ορίζαμε ως ένα έξοχο δείγμα «θεάτρου του παραλόγου», γραμμένου στην πλούσια μητρική μας γλώσσα, από έναν συγγραφέα με πλούσιο ταμπεραμέντο και πλούσιο «πολυγλωσσικό» όργανο, ο οποίος, όπως κάθε γνήσιος άνθρωπος του πνεύματος, δεν προσπαθεί, άμεσα και διά της βίας, να μας δώσει καμμιά ηθική συνταγή μέσω της τέχνης. Το μόνο μάθημα που μας δίνει ο Τακόπουλος είναι πως η ζωή δεν χρωματίζεται μόνο από γεγονότα κατανοητά και εξηγήσιμα, αλλά και από καθετί απροσδόκητο και εξώλογο και πως, ίσως, βλέποντας με χαμόγελο την παράνοια της εποχής μας, θα μπορούμε ευκολότερα να ανεχόμαστε τους συνανθρώπους μας αλλά και τον εαυτό μας. Εξ άλλου, μήπως καθετί αυτονόητο είναι και λογικό; Ή μήπως το «πάρα πολύ λογικό» (όπως αποκαλεί το θέατρο του ο Τακόπουλος χαριτολογώντας) δεν συναντά, στην ακραία του έκφανση, το παράλογο;

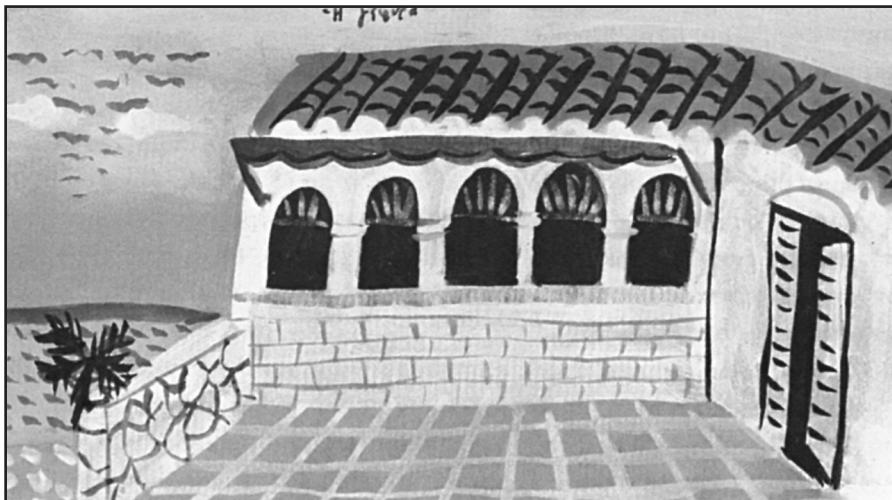
Τα θέματα που βάζει στο στόχαστρό του ο πεζογράφος, ποιητής, αρθρογράφος και θεατρικός συγγραφέας μας είναι η υποβάθμιση των σεξουαλικών σχέσεων, η διαστροφική χρήση της γλώσσας και η σύγχυση της διαπροσωπικής επικοινωνίας, τα παράδοξα της Ιστορίας, οι τραγέλαφοι της κουλτούρας, τα φήματα των ιδεολογιών και, εν γένει, όλες οι παραδεδομένες μορφές σκέψης με τις οποίες αντιμετωπίζουμε την πραγματικότητα. Οι ηλικίες, τα φύλα, οι πολιτικές ή θρησκευτικές θέσεις, οι κοινωνικές τάξεις, τα οικονομικά συστήματα, τα επιτεύγματα της τεχνολογίας, οι ιδεολογικές εξεγέρσεις και οι αισθητικές προτιμήσεις δεν σημαίνουν κατ' ανάγκην αυτό που δηλώνουν εκ παραδόσεως. Το σημαίνον δεν προβάλλει πάντοτε το ειωθός σημαινόμενο. Αν, δύως, η γλώσσα του Τακόπουλου γίνεται συχνά παραπλανητική και ύπουλη, είναι επειδή τα πρόσωπά του ακυρώνουν κάθε γνωστή αναλογία σχέσεων, μεγεθών και βιωμάτων.

Κατά τον Ρολάν Μπαρτ, «η κλασική γραφή έχει πια διαρραγεί, και ολόκληρη η Λογοτεχνία, από τον Φλωμπέρ έως τις μέρες μας, έχει γίνει μια προβληματική της γλώσσας». Αυτό το φαινόμενο ακολουθεί κατά πόδας τον εκφυλισμό της αστικής συνείδησης. Ο Τακόπουλος είναι γνήσιος αστός, και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο γνωρίζει πολύ καλά τα χάσματα της τάξης του. Γνωρίζει πολύ καλά τη γλώσσα του, και γι' αυτό ακριβώς μπορεί και τη «διαστρέφει» με τρόπο που να αποκαλύπτει όχι μόνο το ασύμπτωτο σημαίνοντος και σημαινομένου, αλλά και το ασύμπτωτο πομπού και δέκτη. Διαθέτει μια σφαιρική και βαθειά καλλιέργεια, και ακριβώς γι' αυτό μπορεί εύκολα να απομυθοποιεί τις διάσημες αλλά και συχνά αμφίσημες φιγούρες του πνεύματος και της παγκόσμιας Ιστορίας. Από τον Βούδα μέχρι τον Νίτσε, από τον Καζαντζάκη μέχρι τον Ιούλιο Βερν (*O γύρος του κόσμου σε οκτώ λεπτά* είναι ήδη από τον τίτλο του μια διακειμενική πρόκληση), από τον Κάλβο μέχρι τα κλασικά παραμύθια (*Οι εξετάσεις*), από τον Γληνό μέχρι τον Ζουράρι, από τον Τσώρτοιλ μέχρι τον Μεταξά, παρεμβάλλονται ποικίλες αναφορές σε δόγματα και θεωρίες πάσης φύσεως, που φυσικά προορίζονται για κωμική κονιορτοποίηση, αφού έτσι κι αλλιώς έχουν απενεργοποιηθεί ή παραμορφωθεί προ πολλού.

Η αιφνίδια παρέμβαση λογοτεχνικών, φιλοσοφικών και ιστορικών ρήσεων ή υπαινιγμών στο δραματικό διάλογο ή μονόλογο των προσώπων, καθώς και η γελοιογραφική παραπούησή τους, επιφέρουν μοιραία και την παραχάραξη μιας γλώσσας που υπολειτουργεί αφ' εαυτής –εννοώ, χωρίς τις αποδομητικές παρεμβάσεις του Τακόπουλου. Οι δηλώσεις συμπλέκονται με ειρωνικές συμπαραδηλώσεις, και το διακείμενο συχνά προσδένεται απειλητικά στο

κείμενο. Γι' αυτήν τη μεῖζη, ο θεατής δεν προετοιμάζεται καθόλου, και ο συγγραφέας δεν φαίνεται διατεθειμένος να δίνει εξηγήσεις για τις πηγές του, ούτε κι όταν αυτές είναι αδιαφανείς και απροσπέλαστες. Ο Τακόπουλος λειτουργεί σαν ζωγράφος της γλώσσας: ο νοών νοείτω –αν όχι, ο μη νοών ας παρακολουθεί ως ακροατής τις ηχητικές παρεκτροπές και τις παγίδες του λόγου, που είναι καθαυτές τρομοκρατικές, γιατί δεν γίνονται μόνο «παιδιάς ένεκεν».

Λίγοι θεατρικοί συγγραφείς μας μπορούν να αναγνωριστούν αμέσως από τη γραφή τους, όπως συμβαίνει με τον Πάρι Τακόπουλο ή τον Ανδρέα Στάικο. Το στυλ, όπως λέει ο Μπαρτ και πάλι, είναι «το πράγμα που ανήκει στον συγγραφέα, είναι η λάμψη του και η φυλακή του, είναι η μοναξιά του». Απ' αυτή τη σκοπιά, ο Τακόπουλος είναι εντελώς μοναχικός, δεν συγχέεται με κανέναν ομότεχνό του, το γραπτό του διακρίνεται αμέσως ανάμεσα σε χλιακένα, με το ιδιότυπο χιούμορ του, την κομψή του γλώσσα και την εύθυμη διάθεση ενός καλοπροαίρετου ταραξία.

**Μακέτα του Αλέκου Φασιανού για το σκηνικό του μονόπρακτου
Η γέφυρα, Θέατρο Τέχνης, 1978.**